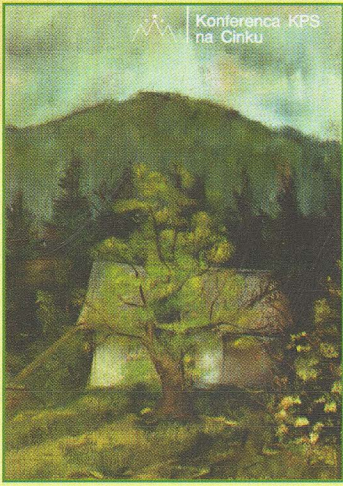

KONFERENCA DELEGATOV KPS NA CINKU

V bližnji okolici logarnice Cink, kjer je bil tedaj nameščen štab partizanske pete grupe odredov, je med 5. in 8. julijem 1942 v novi prostorni leseni baraki potekala konferenca Komunistične partije Slovenije (KPS). Na njej je bilo prisotnih 100 udeležencev z območja tedanje Ljubljanske pokrajine in sicer člani Centralnega komiteja (CK) KPS, 67 izvoljenih delegatov KPS iz partizanske vojske in s terena ter gostje. Za organizacijsko pripravo konference je poskrbel politkomisar glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet in član CK KPS Ivan Maček - Matija. Konferenco je vodil član CK KPS in sekretar Izvršnega odbora Osvobodilne fronte (IO OF) Boris Kidrič, izvoljena sta bila častno in delovno predsedstvo. Prvi dan, na uvodnem delu konference, so bili prisotni tudi predstavniki IO OF in sicer predstavnika Sokola Jože Rus in Franjo Lubej ter predstavnika krščanskih socialistov Edvard Kocbek in Tone Fajfar. Konferenci so izrekli pozdrave ter podporo KPS za delovanje v okviru OF. Po uvodnem delu so bili ti predstavniki odslovljeni s konference. Edvard Kocbek se je začetku konference tako spominjal: »Prvi del posveta je bil manifestativne narave. Ko smo stopili v lepo drapirano in okrašeno barako, me je presenetilo disciplinirano občinstvo. Izvršni odbor je kot gost sedel v prvo vrsto. Nikoli nisem ljubil niti doživljal takih oblik, danes pa sem se mirno vdal razpoloženju dvorane na Rogu, ki je bila vredna najboljšega operaterja. Strumno ploskanje je odprlo ceremonial, ki nujno spremlja taka zgodovinska gibanja.« (Kocbek, Tovarišija). V delovnem delu konference sta s svojima referatoma nastopila Boris Kidrič, ki je govoril o političnem položaju in partijskih nalogah, in komandant glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet in član CK KPS Franc Leskovšek - Luka, ki je govoril o partijskih nalogah v partizanski vojski, napakah in izboljšavah pri nadaljnjem delu. Po obeh referatih je potekala razprava, v kateri so analizirali pretakla in prihodnja vprašanja ter sprejeli sklepe in napoltila za nadaljnje delo. Ta konferenca je bila eden od pomembnejših političnih dogodkov in posvetovanj v času NOB. Poseben pomen in organizacijsko vrednost ji dajejo tudi številčna udeležba in njena skrita izvedba v času okupacije ter potek nekaj dni pred začetkom velike italijanske ofenzive v Ljubljanski pokrajini. Zgodovinarica Vida Deželak je tako ocenila njen pomen: »Konferenca pomeni temeljit pregled in obračun več kot enoletnega vsestranskega partijskega delovanja v vojnih razmerah. Podana je bila analiza preteklih in tekočih dogodkov; obravnavana so bila temeljna vprašanja partijske politične linije, graditve ljudske oblasti na osvobojenem ozemlju, utrjevanje slovenske partizanske vojske ter organizacijskega in političnega utrjevanja Partije. Sprejeta je bila vrsta pomembnih sklepov in napoltil za bodoče delo. Čeprav je Partija do tega časa dosegla velike uspehe, na konferenci ni bilo čutiti nobenega samozadovoljstva. Potekala je v znamenju treznega presojanja uspehov, predvsem pa kritičnega razčlenjevanja napak in slabosti v vrstah KPS ter narodnoosvobodilnem gibanju sploh.« (Deželak, Konferenca KPS na Cinku, 1982.).

Del seznamu udeležencev konference KPS na Cinku.
V: Ivan Maček - Matija, Spomini, 1981.

Naslovnica knjižice z naslovom Konferenca KPS na Cinku julija 1942, ki jo je napisala zgodovinarica Vida Deželak in je izšla leta 1982.

- Več o tej konferenci lahko izveste v:
- Vida Deželak: Konferenca KPS na Cinku, Ljubljana, 1982.
 - Vida Deželak - Barič: Komunistična partija Slovenije in revolucionarno gibanje 1941-1943, Ljubljana, 2007.
 - Janko Jarc: Partizanski rog, Maribor, 1977.
 - Edvard Kocbek: Tovarišija, Maribor, 1967.
 - Ivan Maček - Matija: Spomini, Zagreb, 1981.

Spominsko obeležje je bilo postavljeno julija 1982 v bližini lokacije, kjer je potekala konferenca na Cinku. Spomenik se nahaja 700 m po kolovozu proti severu od informativne table. Prvotna spominska plošča je bila leta 1953 postavljena na lovski koči na Cinku. Foto: Blaž Štangelj, avgust 2021

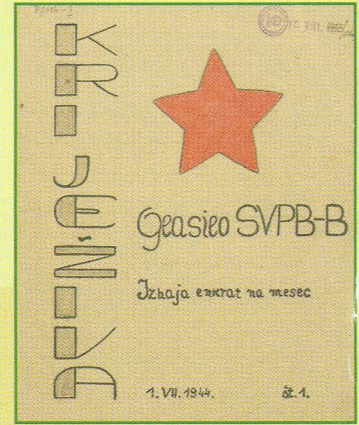
PARTIZANSKA BOLNICA BOBOVEC

Slovenska vojna partizanska bolnica Bobovec (SVPB-B) je bila ime za sklop bolnic, ki je med 2. svetovno vojno deloval v Kočevskem rogu v okolici vasi Koprivnik-Svetli Potok-Nemška Loka-Miklarji-Ponikve. Sestavljen je bil iz treh skritih bolniških postojank: Bobovec, Barje (namenjena za rekonvalescente in skladišče) in Kremen. Vsaka je imela po več lesenih objektov. Ekonomat bolnice in rekonvalescentna postaja sta bila v logarski koči na Miklarjih. Javke za sprejem pacientov so bile v Štarem Brezju in Kumrovi vasi. Bolnico je vodil italijanski vojaški zdravnik dr. Amilcare Scalinci, ki se je po kapitulaciji italijanske vojske pridružil partizanski saniteti. SVPB-B je delovala do 20. marca 1945, ko je bila v uporabi samo še njena postojanka Kremen. Priključena je bila k Slovenski centralno vojni bolnici (SCVPB), ki je delovala v Kočevskem rogu.

Postojanko Bobovec so začeli graditi v septembru 1943. Prve ranjence je sprejela 18. novembra 1943. Imela je vsaj tri lesene barake, v katerih so bili nameščeni pacienti in osebje bolnice ter kuhinja. Postavljena je bila v gostem smrekovem gozdu okoli 150 m vzhodno od romarske cerkve Imena Jezusovega na Kumrovi gori. V bližini so naredili podzemno skrivališče - bunker, kamor so skrili ranjence v primeru nevarnosti. Objekti postojanke Bobovec se do danes niso ohranili. Nanjo spominjajo izravnani tereni, kjer so stali objekti, opeka in različni ostanki.

Drevesna goba, ki jo je Vladimir Sluga hranil v spomin na bolnico Bobovec, maj 2020, foto Vesna Jerbič Perko, Pokrajinski muzej Kočevje.

Med julijem in septembrom 1944 so v bolnici Bobovec izdali tri številke glasila »Kri je živa«. Hrani: Arhiv Republike Slovenije.

dr. Amilcare Scalinci (stoji v zadnji vrsti 4. iz leve), 14. februar 1945, foto: dr. Janez Mičinski. Hrani: Muzej novejšje zgodovine Slovenije.

Skromni ostanki nekdanje bolnice, maj 2020, foto Vesna Jerbič Perko, Pokrajinski muzej Kočevje.

PARTIZANSKA TISKARNA TRIGLAV

Marca 1943 so pod vrhom Goteniškega snežnika začeli graditi barako za tehniko, ki je začela z delom poleti istega leta. Ime je dobila po ženi tehničnega vodje Franja Vetrha - Uroša. Dodali so še številko bližnje kurirske postaje, torej Tehnika Ivica 12, kasneje tudi tiskarska baza 12-33. Sem je Andrej Žagar - Maj pripeljal mali tiskarski stroj tigla iz Pavličkove tiskarne.

Poleg stare barake so novembra 1943 tam postavili še večjo barako in v njej postavili posebno napravo za tiskanje. Skoraj čisto pod vrhom Goteniškega snežnika so postavili malo barako, kamor so preselili tigla in jo poimenovali Ladopunkt oziroma zvezni punkt Lado po komisarju tiskarske baze na Goteniškem snežniku Ivanu Maslju - Ladu, ki je poiskal prostor zanjo. Do 3. januarja 1944 jo je vodil Milan Škerlavaj - Petrač, nato pa Gojmir Melik. Ivico so preimenovali v Grafično tehniko 11A. Po poročilu z januarja 1944 so bili tam od strokovnega tiskarskega osebja trije stavci, dva strojnika, pet vlagalcev in pet ljudi v knjigovoznici, z ostalim osebjem skupaj 51 ljudi.

Grafična tehnika 11A je sprva imela stavnico, knjigovoznico z velikim rezalnim strojem, risarski oddelek in oddelek za izdelovanje žigov ter kovinarsko in mizarsko delavnico. Aprila 1944 so Grafiko 11A in Ladopunkt združili v Grafiko 11G, ime 11A pa je prevzela tiskarna Grafika 12A, ki je v šoli v Dolnji Brigi delovala od marca do sredine maja 1944. Tu so usposobili brzotiskarski stroj (Schnellpresse) iz novomeške tiskarne. Maja 1944 so to tiskarno preselili v Grafiko 11G, ki je ponovno postala 11A, Ladopunkt pa je ohranil ime 11G. Tiskarna je začela avgusta 1944 svoje izdelke označevati z novim imenom Tiskarna Triglav. Natisnila je visoke naklade častnikov, brošur, lepakov in letakov ter raznih formularjev. Tu so izdelovali najrazličnejše žige za civilne in vojaške oblasti in linoreze za ilustriranje tiskov. Na majem stroju na Ladopunktu so natisnili celo denarne obveznice (partizanski denar). Do ustanovitve Partizanske tiskarne v Kočevskem rogu junija 1944 in tiskarne Slovenija na planoti Vojsko pri Idriji septembra 1944 je bila to edina res velika tiskarna na vsem osvobojenem ozemlju Slovenije.

Tiskarno Triglav so 15. aprila 1945 požgali četniki. Uničili so spodnjo tiskarsko bazo, Ladopunkta pa niso odkrili. Tiskarji so se iz tiskarne še pravočasno umaknili in se skupaj s tiskarji iz Partizanske tiskarne združili v nov kolektiv ter umaknili v Zadar, kjer so nadaljevali z delom.

- Več o partizanskih tiskarnah lahko izveste v:
- Jože Krall: Partizanske tiskarne na Slovenskem, Osrednje tiskarne, Ljubljana, 1972.
 - Laura Golob: Partizanska tiskarna Urška, diplomsko delo, Ljubljana, 2005.
 - Jože Krall: Partizanska tiskarna Triglav, v: Prispevki za zgodovino delavskega gibanja, letnik 1, številka 1, Ljubljana, 1960.
 - Anton Ožbolt: Utrinki iz podzemlja, Založba Borec, Ljubljana, 1979.

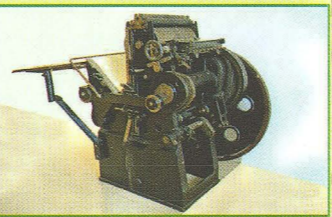
Tiskanje plačilnih bonov v Tiskarni Triglav na majem tiskarskem stroju. v: Jože Krall, Partizanske tiskarne na Slovenskem.

Mali tiskarski stroj na Ladopunktu, v: Jože Krall, Partizanske tiskarne na Slovenskem.

Uničena krušna peč v Tiskarni Triglav, v kateri so tiskarji tudi sušili stereotipe za ulvanje klicejev za natis denarnih bonov. v: Jože Krall, Partizanske tiskarne na Slovenskem.

Tiskarski stroj Tiegel je bil izdelan v tovarni Emil Kahle Maschinenfabrik Leipzig-Paunsdorf, hrani ga Pokrajinski muzej Kočevje.

Znak Tiskarne Triglav, v: Slovenski pionir št. 1, marec 1945, Narodna in univerzitetna knjižnica.

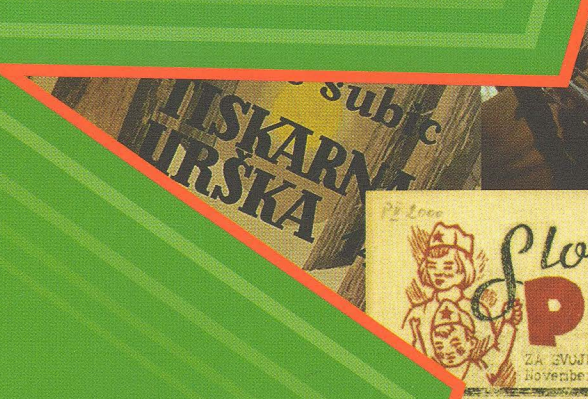

Idejni projekt vrednote NOB: Zdrženje borcev za vrednote NOB Kočevje, zanj Jože Oberstar, 2020. Določitev trase peš poti, lokacij smernih in info tabel: Bojan Knavus, Jože Oberstar, Robert Latin in Vesna Jerbič. Avtorja besedila: Vesna Jerbič Perko (Pokrajinski muzej Kočevje) in Blaž Štangelj (Inštitut za novejšjo zgodovino). Oblikovanje in izdelava tabel: Pavel Majerle Kukin. Postavitve smernih nosilcev in kozočev: Recinko d.o.o.. Postavitve smernih in info tabel so omogočili Slovenski državni gozdovi, d.o.o.. Vir zemljevida: Geodetska družba Ljubljana.

Avtor vsebine zemljevida: Blaž Štangelj
Oblikovanje: Marjan Jarc
Tisk: Bela Svetloba d.o.o.
Naklada: 1000 kos

SPOMINSKI KRAJI IN DOGODKI IZ NARODNOOSVOBODILNEGA BOJA KOČEVJSKE

PRAVIČNI BOJ JE BOJ ZA SVOBODO!

Kočevska je bila pred vojno vihro druge svetovne vojne območje sobivanja različnih, temelječe na medsebojnem spoštovanju, pomoči in boju s trdo naravo. A vzpon nacional-socializma v Nemčiji je življenje postavil na glavo. Zasejano je bilo seme delitev, nestrpnosti in sovraštva. Ko je prišla vojna, se je zdela, da bo slovenski živelj ne imel možnosti preživetja. A zgodilo se je nekaj povsem drugega! Odselitev kočevskih Nemcev in globoki kočevski gozdovi so bili izjemno izhodišče za oblikovanje osvobodilnega gibanja. Italijanski okupator je naletel na prikrit, a zato nič manj odločen odpor. Formirale so se prve partizanske enote, v Rog se je preselilo poveljstvo partizanske vojske ter politični vrh osvobodilne fronte. Delovanje je postajalo vse aktivnejše in italijanska vojska se je odločila za sistematično vojaško akcijo, katere cilj je bilo uničenje tako vodstva odporniškega gibanja kot eliminacija partizanske vojske. Obsežna Roška ofenziva je za seboj puščala uničenje. Civilno prebivalstvo je bilo v številnih primerih internirano, sledile so se usmrtnice vseh, ki so tako ali drugače pomagali in podpirali odpor, gorele so cele vasi na Kočevskem. A vsem zločinom ter naporom navkljub, cilj ni bil dosežen, prav obratno – odpor je postal še bolj organiziran, še bolj zagrizen in še bolj odločen! Jasno je bilo, da umika ni in ne sme biti, šlo je za preživetje!

Tako so po Kočevski zrastle številne vojaške bolnice, območje pa je bilo prepredeno z različnimi partizanskimi potmi, ki so povezovala enote med seboj ter omogočale koordiniran bolj proti okupatorju. Zlom italijanske okupacije ter kapitulacija Italije septembra 1943 je omogočil izvedbo zasedanja Zbora odposlancev slovenskega naroda. Kočevska se je za vedno zapisala v zgodovino slovenskega državo tvorja! A boj se je nadaljeval vse do 4. maja 1945. Italijanskega je zamenjal nemški okupator in zločini so se nadaljevali. Kočevje je bilo strateško pomembno za nemško vojsko, zato so bili spopadi neusmiljeni in plačana je bila visoka cena – mesto Kočevje je bilo drugo najbolj porušeno mesto na Slovenskem.

A boj za svobodo je temeljna in nenadomestljiva vrednota. Vsi, ki menijo drugače, živijo v zmoti. Žal nič ni bilo drugače tudi v času druge svetovne vojne. A zmago je bilo mogoče izbojevati izključno z bojem na pravi strani in za pravo stvar. Svoboda je prav to! Kočevska je v tem pogledu prispevala veliko, omogočila marsikaj in dala slovenskemu narodu neizbrisljivo žrtev. Na to smo tisti, ki uživamo svobodo, mir in blagostanje, ponosni. Prepričani smo v nego spomina tudi zato, da bi ne bili zasejani dvomi v pravilno ravnanje in da bodo tudi tisti, ki bodo prišli vedeli, kaj je bilo potrebno postoriti za vse dobro trenutnega življenja.

Radivoje Puhar

POKRAJINSKI MUZEJ KOČEVJE

INSTITUT ZA NOVEJŠO ZGODOVINO

ZAVOD ZA GOZDOVE SLOVENIJE Območna enota KOČEVJE

RECINKO

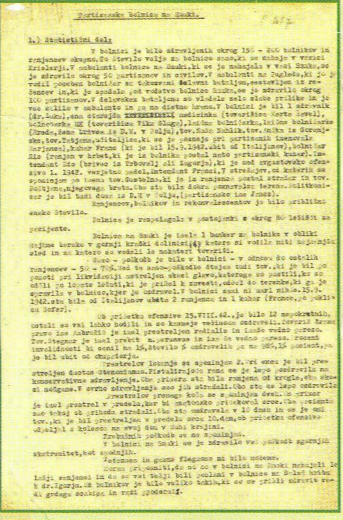
SIDG Slovenski Državni Gozdovi

★ PARTIZANSKA BOLNICA SMUKA

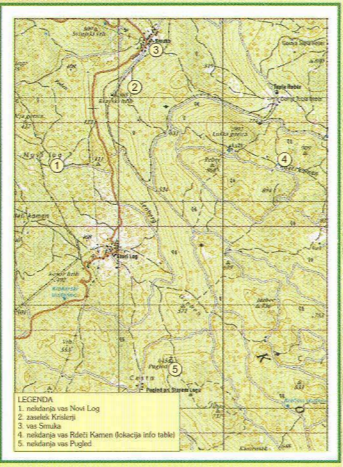
Zametki partizanske bolnice Smuka se postavljajo v junij 1942. V opuščeni hiši v zaselku Krislerji je pod vodstvom Milice Zajc - Brede in občasnim zdravniškim nadzorom dr. Marijana Morela delovala manjša ambulanta, kjer se je zdravilo okoli 10 bolnikov. V opuščeni vasi Novi Log je v dveh hišah delovala sanitetna postaja (bolnica) št. 4. V eni hiši sta bili kuhinja in bolniška soba z okoli 6 posteljami ter v eni sobi druge hiše je bila ambulanta. Formalno je bila ta bolnica ustanovljena 22. junija 1942 in jo je do 24. julija 1942 vodil dr. Miro Gerbec - Borut. Za njim je vodstvo prevzel dr. Franc Novak - Luka, ki je bolnico zaradi boljših pogojev preselil iz Novega Loga v dve opuščeni hiši in njuna gospodarska poslopja v zaselku Krislerji pri vasi Smuka. Po tej vasi je bolnica dobila ime. V eni hiši so sezidali dva štedilnika za kuhinjo, uredili skladišče in manjšo hišno apoteko ter uredili operacijsko sobo. Druga hiša je bila namenjena za ranjence. V eni sobi so bile postelje za težje ranjence in v drugi sobi so bile pripravljene 4 postelje za operirance. Ležišča za ranjence so uredili še v skednju, na podstrešju hleva ter v svinjaku, ki so ga očistili in ga uporabljali za izolirnico. Ob nadstresku svinjaka je imel svoje ležišče tudi upravnik bolnice. Uredili so še dnevni prostor pod dvodelnim kozolcem, uredili dva vodnjaka, sušilnico sadja in umivalnico. V vrtcači v gozdu v bližini bolnice so postavili barako s 15 ležišči, ki je bila namenjena za skrivališče. Ob njej so v kraški jami uredili skladišče hrane, sanitetnega materiala in ostale opreme. V bolnici Smuka so se zdravili predvsem lažji ranjenci in bolniki. Največ pacientov je imela v začetku avgusta, ko je imela okoli 80 ležišč, skupno se je v njej zdravilo med 150 in 200 pacientov. V vasi Smuka so uredili ambulanto, kjer se je skupno zdravilo okoli 50 ranjencev in civilistov. V tej vasi je bila tudi sprejemna postaja za ranjence. Druga ambulanta je bila v vasi Pugled za potrebe partizanskega delavskega bataljona, ki je obdeloval njive, spravljaj pridelke, pasel živino in pripravljaj les. Na začetku velike italijanske ofenzive v Kočevskem rogu 15. avgusta 1942 so po vnaprej pripravljenem načrtu evakuirali bolnico in njene paciente, 12 nepremičnih ranjencev pa so skrili v skrivališče. Med to ofenzivo italijanska vojska ni našla bolnice Smuka in njenega skrivališča. Dr. Franc Novak - Luka je premične ranjence vodil na varno izven obroča okupatorske vojske. Pri tem so se skoraj iz oči v oči srečali z italijanskimi vojaki, ki jih niso opazili. Nekdanji pacienti so se razkropili po Kočevskem rogu in se nato priključili različnim partizanskim enotam. Italijanska vojska se je sredi septembra vrnila na Smuko in verjetno po izdaji odkrila tudi skrito barako bolnice Smuke in njeno skladišče v jami. Tik pred napadom je nekaj osebja bolnice Smuka iz skrivališča uspelo rešiti 10 za silo premičnih ranjencev. Dva nepremična sta ostala v baraki in ju niso uspeli rešiti. Našli so ju italijanski vojaki, ustrelili ter zažgali skupaj z barako. V bližini so ustrelili tudi kuharja bolnice Franca ter v kraški jami našli in zažgali skrite zaloge hrane, sanitetnega materiala. Italijanski vojaki so ta dan v okolici vasi Rdeči Kamen ubili tudi dr. Mirka Pokorna, ki se je vračal od prevezovanja ranjencev v Jurčetovi četi. Bolnica Smuka je prenehala delovati. Njena lokacija v zaselku

Dr. Franc Novak - Luka (1908-1999), partizanski zdravnik. Hrani Muzej novejše zgodovine Slovenije.

Del kronike bolnice Smuka, ki jo je oktobra 1944 napisal dr. Franc Novak - Luka. Hrani jo Arhiv Republike Slovenije.

Zemljevid z označeno lokacijo informativne table na območju nekdanje vasi Rdeči Kamen in lokacijami v povezavi z bolnico Smuka: vas Smuka, zaselek Krislerji ter nekdanje vasi Novi Log in Pugled. Vir zemljevida: GURS, avtor vsebine: Blaž Štangelj, oblikovanje: Pavel Majerle Kukin

Krislerji je danes v obori Lovišča s posebnim namenom Medved v okviru Zavoda za gozdove Slovenije. Več o bolnici Smuka lahko izveste v:
- Zora Konjajev: Zvestoba Hipokratu, Ljubljana, 1999.
- Janko Jarc: Partizanski rog, Maribor, 1977.
- Mitja Ferenc, Gojko Zupan: Izgubljene kočevske vasi, Ljubljana, 2012 in 2013

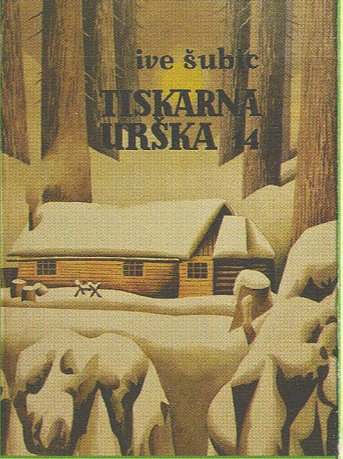
★ PARTIZANSKA TISKARNA URŠKA

Štiška tehnika je bila najpomembnejša okrožna ciklostilna tehnika, ki jo je pred italijansko ofenzivo vodil inž. Lojze Rojc - Miha T., pri delu pa mu je pomagal še Fric Rankel - Olio. Kot tretji član tehnike se jima je med roško ofenzivo sredi avgusta 1942 pridružil še Danica Svetek, poročena Marinček - Urška, ki je kasneje prevzela njeno vodstvo. Tehnika se je zaradi varnosti selila, ker pa je bila potrebna po tisku velika, Štiška tehnika pa je imela ustrezen kader, so se odločili, da dobi stalnejše in varnejše mesto. Tega sta izbrala Tone Marinček - Bregar, ki je skrbel za organizacijo kurirskih zvez in tehnik na Dolenjskem, in Angel Venturini - Mitja in sicer v bližini kurirske postaje TV 14.

Deske in drugo gradivo za gradnjo barak so prinesli s Starega Brega. V baroko se je osebje vselilo maja 1943. Poimenovali so jo po vodji, dodali pa so še številko kurirske postaje, na kratko Urška 14. Do konca leta 1943 je razmnoževala osrednja glasila za velik del Dolenjske in Notranjske, del naklade je pošiljala na Gorenjsko, Primorsko in Štajersko, brošure pa je razmnoževala za vse slovensko ozemlje v 3.000 do 5.000 izvodih. Zaradi povečanja količine tiska se je povečalo tudi število osebja. Prostor v baraki je postal premajhen, zato so zgradili še eno približno 20 minut hoda stran ter še eno baroko v bližini obstoječe. Po kapitulaciji Italije so iz novomeške tiskarne pripeljali mali tiskarski stroj in začeli po koncu nemške ofenzive tiskati tudi osrednje časopise in drug osvobodilni tisk. Brzotiskalni tiskarski stroj iz Pavličkove tiskarne v Kočevju so Nemci v ofenzivi 1943 močno poškodovali, zato so pokvarjene dele z območja pod Goteniškim Snežnikom odpeljali v partizanske delavnice v Belo krajino, preostale dele pa v Kočevski rog na novo lokacijo tiskarne.

Tiskarna je bila večkrat preimenovana in sicer iz Štiške tehnike v Urško 14, nato v Grafiko 13A (od januarja do avgusta 1944), po preselitvi v novo tiskarsko bazo pod Babjo gorico na Cinku v Kočevskem rogu pa v Partizansko tiskarno (od avgusta 1944), medtem ko je ekonomat tiskarne obdržal oznako 13A, na stari lokaciji pa je delovala Tinejeva tehnika. Število delavcev se je vseskozi povečevalo (6 oseb marca 1943, 93 oseb februarja 1945). Spomladi 1945 se je začela evakuacija Partizanske tiskarne, del osebja, oba tiskarska stroja in tiskarsko gradivo so prepeljali na Vinico, kjer so namenavili urediti novo tiskarno, vendar so odšli v Zadar, kjer je že delovala slovenska tiskarna.

Več o partizanskih tiskarnah lahko izveste v:
- Jože Krall: Partizanske tiskarne na Slovenskem, Osrednje tiskarne, Ljubljana, 1972.
- Laura Golob: Partizanska tiskarna Urška, diplomsko delo, Ljubljana, 2005.

Leta 1980 je izšla slikanica Tiskarna Urška, za katero je slikar Ivo Šubic, ki je v tiskarni delal, napisal besedilo in jo tudi ilustriral. Založba Borec, Ljubljana 1980, foto Nacija Kovacič, Pokrajinski muzej Kočevje.

Partizanska tiskarna pozimi 1944/45, v. Jože Krall Partizanske tiskarne na Slovenskem.

Slovenski pionir št. 2 je bil 17. novembra 1943 v 3000 izvodih razmnožen na ciklostilu, naslovnio glavo pa so na malem tiskarskem stroju natisnili v rdeči in črni barvi, Narodna in univerzitetna knjižnica.

★ SKLADIŠČE PARTIZANSKE TISKARNE URŠKA

Partizanske tiskarne in ciklostilne tehnike so se srečevale z velikim pomanjkanjem tiskarskega materiala, papirja, strokovnih delavcev in ostalega. Zelo so skrbeli za varnost, zato so za material, ki ga je bilo težko zagotoviti, in osebje gradili skrite bunkerje oziroma za material tudi posebna skladišča. Tako je imela npr. v začetku leta 1944 Tiskarna Urška oziroma Grafika 13A na zalogi za približno štiri mesece materiala (18.000 pol satiniranega papirja, 25.000 pol čopisnega papirja, 9.000 pol ovojnega papirja, 70.000 ciklostilnega papirja, 25.000 pol prepisnega papirja, 10.000 pol pisarniškega papirja, 12.000 matric, 169 tub ciklostilne barve, 80 kg razne tiskarske barve, 1.000 kuvert, 60 zavitkov ozalit papirja ter 5 ročnih ciklostilov). Že med gradnjo barake za Urško 14 so zgradili tudi bunker za tehnično gradivo tehnike. Za bunker so izbrali globoko in ozko kraško vrtačo, ki so jo zakrili z več sloji smrekovih debel. Nato so jo z zemljo ter mahom in listjem dobro zamaskirali. Bunker je bil gotov že proti koncu aprila 1943.

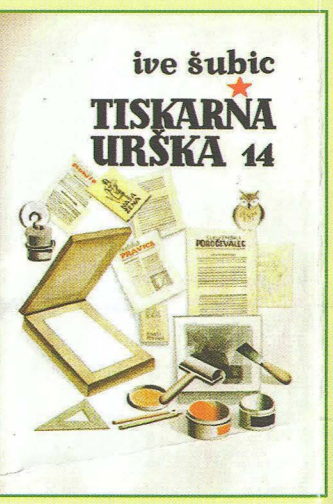
Zaradi povečanih potreb po tisku so proti koncu leta 1943 začeli graditi novo baroko za osebje približno 20 minut hoda stran in v njeni bližini so pripravili še en bunker za material. Poleg starega bunkerja pri Urški, ki so ga zgradili aprila 1943, so zgradili še novega, saj je na primer v poletnih mesecih 1943 v tehniko prihajalo vse več tehničnega gradiva in papirja.

Poleg članov tehnike so ob prihajajoči nemški ofenzivi konec oktobra 1943 v enem od teh bunkerjev zavetje poiskali tudi člani IO OF in plenuma OF z Baze 20. Člani tehnike so vse pospravili in poskrili v podzemne bunkerje, ki so bili pripravljani za skrivanje tiskarskega gradiva in papirja, sami pa so se umaknili v barake. Po tem, ko so Nemci bombardirali Pugled, so se umaknili v bunker. Zunaj sta ostala Tone Marinček - Bregar in njegova žena Danica Marinček - Urška, ki sta 26. oktobra zaprla vhod v bunker. Bunkerji so bili za silo založeni s hrano in vodo, Bregar in žena pa sta skrbeli tudi za oskrbo. Po koncu ofenzive so v tiskarni že 12. novembra ponovno začeli s tiskanjem.

Več o partizanskih tiskarnah lahko izveste v:
- Jože Krall: Partizanske tiskarne na Slovenskem, Osrednje tiskarne, Ljubljana, 1972.
- Laura Golob: Partizanska tiskarna Urška, diplomsko delo, Ljubljana, 2005.

★ BUNKER 42

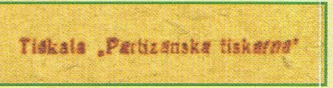
Bunker 42 je bil podzemno skrivališče, narejeno poleti leta 1942. Iz te letnice najverjetneje tudi izhaja njegovo poimenovanje. Prvotno je bil namenjen shranjevanju hrane in važnejših predmetov za potrebe članov vojaškega in političnega vodstva odporniškega gibanja, ki so v juniju 1942 prišli iz Ljubljane v Kočevski rog in se namestili v vasi Novi breg, bližnjem Kamenjaku in Kraljevem kamnu. Bunker je bil izdelan v prostorni kraški vrtcači ob stezi na vnožju Kraljevega kamna. V njej so postavili lesene nosilne stebre in

Leta 1980 je izšla slikanica Tiskarna Urška 14, za katero je slikar Ivo Šubic, ki je v tiskarni delal, napisal besedilo in jo tudi ilustriral. Založba Borec, Ljubljana 1980.

Del pripravljene brzo tiskalnega stroja v strojnici Partizanske tiskarne pod Babjo gorico, v. Jože Krall Partizanske tiskarne na Slovenskem.

Znak Partizanske tiskarne, 1944, Narodna in univerzitetna knjižnica.

nanje postavili strop iz smrekovih okroglic. Novo leseno dno vrtače so pokrili z nekaj zemlje in listja ter na njo nametali smrekove veje, postavili kakšno skalo in posadili gozdno rastlinje. Slabost tega bunkerja je bila, da ni bil popolnoma dokončan. To se je kazalo pri tem, da se je jtop bunkerja oziroma novo dno vrtače zazobalo, če se je stopilo nanj. Predvidena je bila še 20 cm debela plast zemlje, ki bi jo nasuli po vrhu. Od daleč je bila vrtača dobro zakrita, saj se ni razlikovala od drugih v bližini. Ozek vhod v bunker je bil zakrit z nekaj klafrtskimi drvimi, ki so bila zložena tudi nad bunkerjem, da so dajala vtis, kot da je tukaj nekdo pripravljaj drva. Bunker 42 je svojo vlogo odigral v avgustu 1942 v času velike ofenzive italijanske vojske v Ljubljanski pokrajini (imenovane tudi roška) s katero so želeli uničiti odporniško (partizansko) gibanje in je na območju Kočevskega roga potekala med 14. in 23. avgustom 1942. Italijanska vojska je z okoli 40 tisoč vojaki naredila obroč v več linijah okoli Kočevskega roga. V tem okupatorjevem obroču so se znašli člani partizanskega vodstva, njihovo spremstvo in še nekateri drugi partizani in aktivisti. V bunker 42 so se zatekli zvečer 14. avgusta 1942. Vstop vanj je tako opisal Edvard Kocbek: »Ko sem se plazil od visokega vhoda po strmeh in vlažnem robu navzdol in prišel v globino vrtače, sem zadeval v temi ob telesa partizanov, ki so tipaje urejali ležišča. Na dnu je nekdo prižgal karbidovko. Njena svetlozelena svetloba je mojim očem pokazala pošastno podobo. To ni pravilen ljok stožčaste oblike, kakor jih imajo vrtače, temveč razbita jama, grozno razgiban amfiteater z vlažnimi skalami, blatnimi kotanjami, preperelimi hlodi in globoko zavitim prepadom od strani. Zdela se mi je, da po tleh plazijo škorpionji. Zrak je bil nasičen s podzemnim vonjem, vlago in preperelostjo. Komaj smo si opomogli od mazelga občutja, smo že bili ganjeni človečki, ki smo se iskali in si družno urejali ležišča. Premagovali smo stud nad blatom in vlago ter se stiskali drug k drugemu.« (Kocbek, Tovarišija.) Takrat je bil v bunkerju tudi književnik Miran Jarc, ki ga je imenoval: »vhod v Dantejev pekel.« Naslednji večer so iz njega odšli, ker so se želeli prebiti iz obroča italijanske vojske proti reki Krki. Po neuspešnem preboju so se odločili, da se vrnejo v skrivališče. Okoli 40 do 50 partizanov se je tako v zgodnjih jutranjih urah 17. avgusta 1942 ponovno namestilo v bunker 42, kjer so ob poslušanju zvokov orožja italijanske vojske preživeli 6 tesnobnih dni. Mučilo jih je pomanjkanje vode, hrane in svetlobe. V bunkerju so ostali do zgodnjega jutra 23. avgusta 1942, ko je minila glavna ofenziva v Kočevskem rogu in se nato prebili do Podlipoglava pri Ljubljani in nato v Polhograjske dolomite, kjer so jeseni 1942 organizirali nov sedež vodstva odporniškega gibanja. Italijanski vojaki bunkerja 42 niso odkrili, čeprav so med ofenzivo hodili v njegovi bližini.

Več o bunkerju 42 in vodstvu odporniškega gibanja lahko izveste v:
- Janko Jarc: Partizanski rog, Maribor, 1977.
- Edvard Kocbek: Tovarišija, Maribor, 1967.
- Ivan Maček - Matija: Spomini, Zagreb, 1981.
- Mira Mihevc: Pogumna zvesta četa, Ljubljana, 1990.

Ostanki bunkerja 42. V: Ivan Maček - Matija, Spomini, 1981.

Bukev na pobočju vrtače je okoli 160 cm od tal na strehi bunkerja pognala nov koreninski sistem. Lesena konstrukcija bunkerja je stohnela, koreninski sistem pa nam kaže na obstoj podzemnega bunkerja. Foto: Blaž Štangelj, avgust 2021.

Vrtača, v kateri je bil narejen bunker 42. Foto: Blaž Štangelj, avgust 2021.